

QUAN HỆ ĐỐI TÁC HỢP TÁC VIỆT NAM - HÀN QUỐC (1992-2018)

TS NGÔ CHÍ NGUYỄN

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

TS NGUYỄN HỮU TOÀN

Đại học Thái Nguyên

Quan hệ Việt Nam-Hàn Quốc vừa đi qua chặng đường hơn một phần tư thế kỷ kể từ khi hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao (22-12-1992) với những thành tựu được ví như là “phép màu kỳ diệu”. “Tuyên bố chung Việt Nam-Hàn Quốc hướng tới tương lai” nhân dịp Tổng thống Hàn Quốc Moon Jae In thăm chính thức Việt Nam từ ngày 22 đến ngày 24-3-2018 cho thấy quan hệ hợp tác giữa hai nước đã bước sang một giai đoạn mới sâu sắc, toàn diện, chất lượng và tin cậy hơn.

Từ khóa: Việt Nam; Hàn Quốc; đối tác chiến lược

1. Thành tựu 25 năm quan hệ Việt Nam-Hàn Quốc

Sau hơn 25 năm hai nước chính thức thiết lập quan hệ ngoại giao (từ năm 1992 đến nay) quan hệ Việt Nam-Hàn Quốc đã tiến những bước dài đáng ghi nhận. Có thể nói hơn 25 năm, trong đó có 8 năm trong quan hệ đối tác chiến lược là quãng thời gian ngắn của một mối quan hệ song phương giữa hai quốc gia, nhưng những thành tựu hợp tác to lớn, toàn diện, sâu rộng mà hai nước đạt được đến nay là thực sự ấn tượng. Sự phát triển vượt bậc của quan hệ Việt-Hàn trong một thời gian ngắn như vậy được xem là trường hợp hiếm thấy trong bang giao trên thế giới.

Về chính trị-ngoại giao: Đến nay, lãnh đạo cấp cao hai nước đã tạo dựng và duy trì một cách đều đặn, thường xuyên các cuộc thăm viếng lẫn nhau và tiếp xúc song phương với những hình thức phong phú, đa dạng. Qua giao lưu cấp cao, tình hữu nghị, sự hiểu biết lẫn nhau và lòng tin

chiến lược giữa hai bên được vun đắp và nâng cao, tạo nền tảng thúc đẩy sự hợp tác song phương trên mọi lĩnh vực. Theo đà phát triển mạnh mẽ và sâu rộng của mối quan hệ, hai nước đã thiết lập “Quan hệ Đối tác toàn diện trong thế kỷ XXI” năm 2001 và nâng lên thành “Quan hệ Đối tác hợp tác chiến lược” năm 2009. Giờ đây hai bên đã thực sự là bạn, là đối tác chủ chốt, tin cậy của nhau và cùng bày tỏ quyết tâm đưa quan hệ hai nước phát triển toàn diện, ngày càng hiệu quả và bền vững hơn. Trong Chính sách phương Nam mới (New Southern Policy) của mình đối với ASEAN, Tổng thống Hàn Quốc Moon Jea-in hiện nay xác định Việt Nam là đối tác quan trọng nhất, giữ vai trò trọng tâm, là cầu nối giúp tăng cường quan hệ ASEAN-Hàn Quốc trong thời kỳ mới.

Ngoài hợp tác song phương, hai bên cũng tăng cường hợp tác, trao đổi lập trường, phối

hợp và ủng hộ lẫn nhau trên các diễn đàn đa phương khu vực và quốc tế như ASEAN+3, ARF, APEC, EAS, ASEM... Cùng với việc duy trì gặp gỡ, tiếp xúc ở cấp cao, giao lưu, trao đổi giữa các cấp, các ngành, các giới và các địa phương hai nước cũng diễn ra rất nhộn nhịp.

Về hợp tác kinh tế: Đây là lĩnh vực đạt thành quả rực rỡ nhất của quan hệ hợp tác Việt Nam-Hàn Quốc hơn 25 năm qua. Thành tựu nổi bật được thể hiện trên rất nhiều lĩnh vực, từ thu hút FDI, viện trợ ODA, thương mại song phương, đến hợp tác về lao động, du lịch, giáo dục và giao lưu nhân dân. Đến nay, Hàn Quốc đã trở thành đối tác kinh tế quan trọng bậc nhất của Việt Nam, trong đó đứng đầu về đầu tư trực tiếp FDI tại Việt Nam (hiện chiếm gần 20% tổng vốn FDI vào Việt Nam)², đứng thứ hai về cung cấp ODA, về lượng khách du lịch đến Việt Nam, cũng như về quy mô thương mại với Việt Nam. Về phía Hàn Quốc, Việt Nam đã trở thành đối tác thương mại lớn thứ tư của nước này và lớn nhất trong ASEAN. Việt Nam cũng là địa bàn tiếp nhận đầu tư, đối tác phát triển và điểm đến du lịch số một của nước này trong ASEAN.

Về hợp tác phát triển, Việt Nam hiện là nước tiếp nhận viện trợ ODA nhiều nhất của Chính phủ Hàn Quốc và đối với Việt Nam, Hàn Quốc là nhà cung cấp ODA lớn thứ hai sau Nhật Bản, với từ 300 đến 400 triệu USD/năm và khoảng 30 triệu USD viện trợ không hoàn lại mỗi năm³. ODA của Hàn Quốc tập trung cho các lĩnh vực như giáo dục, y tế, an sinh xã hội và phát triển bền vững.

Kim ngạch thương mại Việt-Hàn tăng trưởng vượt bậc kể từ khi hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao năm 1992. Đến năm 2017, Hàn Quốc đã vượt qua Hoa Kỳ để trở thành đối tác thương mại lớn thứ hai của Việt Nam sau Trung Quốc, trong khi Việt Nam cũng là đối

tác thương mại lớn thứ tư của Hàn Quốc và lớn nhất trong ASEAN. Chỉ tính trong vòng 5 năm (2012-2017), thương mại hai chiều Việt-Hàn đã tăng tới 200% (gấp ba lần). So sánh con số xấp xỉ 500 triệu USD (năm 1992) với con số 61,5 tỷ USD (năm 2017) thì quy mô thương mại hai nước đã tăng tới 117 lần sau 25 năm. Hai bên đang đặt ra mục tiêu đạt kim ngạch thương mại 100 tỷ USD vào năm 2020⁴.

Hợp tác về du lịch và lao động: Số khách du lịch qua lại giữa hai nước gia tăng nhanh chóng. Hàn Quốc hiện là thị trường khách du lịch đứng thứ hai của Việt Nam (sau Trung Quốc) với số khách đạt gần 2,5 triệu người năm 2017, tăng 128% so với năm 2016. Việt Nam trở thành quốc gia Đông Nam Á mà người Hàn Quốc tới thăm nhiều nhất. Trong khi đó, Hàn Quốc cũng là điểm đến của hơn 300 ngàn du khách Việt Nam trong năm 2017, tăng 30% so với 2016⁵. Trong hợp tác về lao động, Hàn Quốc là thị trường xuất khẩu lao động trọng điểm của Việt Nam với khoảng 50.000 lao động Việt Nam hiện đang làm việc tại nước này.

Hợp tác về văn hóa nghệ thuật, giáo dục, thể thao và giao lưu nhân dân giữa hai nước cũng diễn ra rất nhộn nhịp, sôi động và gặt hái được nhiều thành tựu lớn. Hiện có khoảng 170 nghìn người Việt Nam đang sinh sống tại Hàn Quốc và cũng có xấp xỉ con số đó người Hàn Quốc sống tại Việt Nam. Cộng đồng người Việt hiện đông thứ hai trong số các cộng đồng ngoại kiều đang sinh sống tại Hàn Quốc. Đến nay có khoảng 70.000 gia đình đa văn hóa Hàn-Việt mà phần lớn trong số đó là các cô dâu Việt lấy chồng Hàn Quốc.

Về hợp tác giáo dục: tính đến năm 2016, có hơn 9.000 sinh viên Việt Nam đang học tập tại Hàn Quốc, đứng thứ 2 (sau Trung Quốc) về số lượng du học sinh nước ngoài đang theo học tại

nước này. Số sinh viên Hàn Quốc sang nghiên cứu ngôn ngữ và văn hóa Việt Nam cũng ngày một tăng. Giao lưu học thuật giữa các trường đại học, các viện nghiên cứu của Việt Nam và Hàn Quốc cũng diễn ra rất sôi động. Khoa ngôn ngữ tiếng Việt và tiếng Hàn cũng đã được mở tại một số trường đại học ở hai nước.

Giao lưu văn hóa nghệ thuật giữa hai nước cũng diễn ra sôi động trong những năm qua, đặc biệt văn hóa Hàn Quốc đã ghi dấu ấn rất rõ nét tại Việt Nam. Bên cạnh làn sóng âm nhạc và phim truyền hình Hàn Quốc đã trở thành hiện tượng trong lòng công chúng Việt Nam thì thời trang, mỹ phẩm, ẩm thực và thậm chí là phong cách người Hàn Quốc cũng đang lan tỏa rất mạnh mẽ tại Việt Nam, nhất là trong giới trẻ. Trong khi đó, cũng có ngày càng nhiều người Hàn Quốc biết đến và đánh giá cao ẩm thực, nghệ thuật và văn hóa Việt Nam.

Hai bên cũng đã hợp tác trên lĩnh vực quốc phòng, an ninh. Đối thoại quốc phòng thường niên cấp thứ trưởng hai nước đã được thiết lập từ năm 2012. Hàn Quốc bày tỏ sẵn sàng hỗ trợ Việt Nam trong các lĩnh vực như đào tạo sĩ quan, ngoại ngữ, khắc phục hậu quả chiến tranh. Đến nay, Hàn Quốc cũng đã chuyển giao cho lực lượng cảnh sát biển Việt Nam 3 tàu đã qua sử dụng nhằm hỗ trợ Việt Nam nâng cao hiệu quả giám sát và thực thi pháp luật trên biển. Hai bên cũng đã thiết lập cơ chế hợp tác và chia sẻ kinh nghiệm trong lĩnh vực tham gia lực lượng gìn giữ hòa bình của Liên hợp quốc.

2. Một số hạn chế

Hợp tác Việt Nam-Hàn Quốc trong hơn 25 năm đã phát triển nhanh chóng, toàn diện, đạt được những thành tựu thực sự ấn tượng, mang lại lợi ích to lớn cho nhân dân hai nước. Tuy vậy, vẫn có một số hạn chế cần được khắc phục

để thúc đẩy quan hệ hai nước phát triển vững chắc, sâu rộng và hiệu quả hơn trong tương lai:

Một là, mặc dù hợp tác kinh tế Việt-Hàn mang lại lợi ích to lớn cho cả đôi bên nhưng các con số trên cho thấy cán cân lệch hẳn về phía Hàn Quốc, nền kinh tế Việt Nam có nguy cơ phụ thuộc vào Hàn Quốc ngày càng rõ hơn. Trên thực tế việc thu hút FDI, tăng trưởng xuất khẩu và tăng trưởng kinh tế Việt Nam hiện phụ thuộc khá lớn vào các doanh nghiệp đầu tư Hàn Quốc, ví dụ năm 2016, sự kiện Samsung thu hồi sản phẩm điện thoại thông minh Galaxy Note 7 do lỗi an toàn cũng ảnh hưởng lớn đến thành tích xuất khẩu và tăng trưởng kinh tế của Việt Nam. Ngoài ra, có những doanh nghiệp Hàn Quốc đã tranh thủ môi trường đầu tư dễ dãi và sự quản lý còn hạn chế ở Việt Nam để đưa công nghệ lạc hậu, yếu kém, gây ô nhiễm môi trường vào. Bối cảnh của dòng vốn FDI của Hàn Quốc như vậy dù là rất đáng trân trọng nhưng chưa bảo đảm cho chất lượng và sự phát triển bền vững của nền kinh tế Việt Nam cũng như cho mối quan hệ hợp tác lâu bền và hiệu quả giữa hai nước.

Hai là, cán cân thương mại song phương Việt-Hàn luôn có sự chênh lệch rất lớn nghiêng về phía Hàn Quốc. Mặc dù xuất khẩu Việt Nam sang Hàn Quốc cũng tăng trưởng đều đặn qua các năm nhưng ở chiều ngược lại con số lại tăng nhanh hơn rất nhiều. Vì vậy, mặc dù xuất khẩu của Hàn Quốc vào Việt Nam luôn nằm trong khoảng gấp hơn ba lần xuất khẩu của Việt Nam vào Hàn Quốc từ những năm 1990 đến nay, nhưng con số tuyệt đối mà thặng dư thương mại Hàn Quốc có được đối với Việt Nam đã tăng nhanh chỉ từ vài trăm triệu USD tới xấp xỉ 32 tỷ USD năm 2017. Sự chênh lệch cán cân thương mại ngày càng lớn như vậy đã có ảnh hưởng bất lợi cho Việt Nam trên nhiều khía cạnh.

Ba là, mặc dù hợp tác kinh tế đã ngày càng chặt chẽ và sâu rộng, lợi ích hai nước đan xen và gắn bó với nhau rất lớn, nhưng hợp tác trên lĩnh vực đối ngoại, an ninh-quốc phòng giữa hai bên còn khá mờ nhạt, chưa tương xứng với sự gắn kết về kinh tế và lợi ích chiến lược ngày càng gia tăng giữa hai quốc gia cũng như chưa đáp ứng được những thách thức đặt ra đối với hai nước. Khi lợi ích kinh tế đã gắn chặt hai nước thì hợp tác chính trị, an ninh-quốc phòng là rất quan trọng nhằm bảo vệ và củng cố thành quả của hợp tác kinh tế. Hơn nữa, trước bối cảnh địa chính trị khu vực biến động ngày một khó lường và việc hai nước đều đang đối mặt với những thách thức to lớn về an ninh quốc gia mang tính chiến lược như vấn đề hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên, gia tăng căng thẳng ở Biển Đông, sự trỗi dậy của chủ nghĩa cường quyền và cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn, thúc đẩy hợp tác chặt chẽ về an ninh-quốc phòng giữa hai nước không những góp phần bảo vệ an ninh mỗi quốc gia mà còn đóng góp cho hòa bình, ổn định và hợp tác ở khu vực cũng như trên thế giới.

Bốn là, hợp tác văn hóa, lao động, du lịch và giao lưu nhân dân còn nhiều bất cập và chưa phát huy tốt tiềm năng. Trong khi ảnh hưởng của văn hóa Hàn Quốc ở Việt Nam rất rõ nét, sự hiểu biết của người Việt Nam về văn hóa và con người Hàn Quốc khá tốt, nhưng chiều ngược lại còn chưa tốt. Do đó, hạn chế việc giao lưu hợp tác giữa nhân dân hai nước, đồng thời cũng là nguyên nhân của một số vụ việc đáng tiếc trong các gia đình đa văn hóa Việt-Hàn cũng như trong mối quan hệ giữa chủ doanh nghiệp Hàn Quốc và người lao động Việt Nam thời gian qua. Những bất cập, hạn chế khác bao gồm việc phổ biến ngôn ngữ hai nước, việc quản lý lao động Việt Nam tại Hàn Quốc, việc kết hôn giữa

công dân hai nước, những vấn đề liên quan đến bảo hộ công dân và bảo đảm phúc lợi cho công dân của nhau. Những hạn chế này ảnh hưởng không nhỏ tới lòng tin, tình cảm của nhân dân hai nước cũng như sự hợp tác bền chặt giữa hai quốc gia.

Trong hơn 25 năm qua, mối quan hệ hợp tác giữa hai nước Việt Nam-Hàn Quốc ngày càng phát triển chặt chẽ, đạt được nhiều thành quả tốt đẹp. Trong những năm tiếp theo, Việt Nam-Hàn Quốc cần có những biện pháp hữu hiệu để thúc đẩy quan hệ hữu nghị hợp tác lên tầm cao mới, mang lại lợi ích thiết thực cho nhân dân hai nước

1. Lời Đại sứ Hàn Quốc trả lời phỏng vấn báo *Tuổi trẻ Thủ đô* nhân dịp Tổng thống Hàn Quốc Moon Jae In thăm cấp Nhà nước tới Việt Nam, 3-2018. <https://tm.tuoitrethudo.com.vn/dai-su-han-quoc-tai-viet-nam-hop-tac-viet-han-la-phep-mau-ky-dieu-n2045551.html>

2. Tổng hợp từ các nguồn: <http://www.hanoitimes.vn/economy/trade-service/2017/12/81e0be50/vietnam-korea-trade-surges-117-times-after-25-years-of-bilateral-relations/>; http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2017/12/356_241206.html; <http://bnews.vn/vietnam-han-quoc-thuc-day-thuong-mai-song-phuong-100-ty-usd-vao-nam-2020/75388.html>

3. Xem “Quan hệ Việt Nam-Hàn Quốc phát triển tốt đẹp”, <https://baotintuc.vn/thoi-su/quan-he-viet-nam-han-quoc-phat-trien-tot-dep-20171024111313205.htm>

4. Tổng hợp từ các nguồn Vneconomy, Vietnamexport, Cefia, Website Bộ Công thương, Bộ Kế hoạch & Đầu tư

5. <http://voh.com.vn/kinh-te/2017-khach-du-lich-han-quoc-den-viet-nam-dat-khoang-2-5-trieu-luot-256172.html>